

Stanovisko Výboru regionů zlepšování schopností pro 21. století: agenda pro evropskou spolupráci v oblasti školství

(2009/C 76/12)

VÝBOR REGIONŮ

- zdůrazňuje, že nejvyšším cílem opatření přesahujících vnitrostátní rámec je vytvoření evropské přidané hodnoty. Výbor se proto připojuje k požadavku Komise lépe využívat rozličné školské systémy v Evropě, které jsou založeny na společných hodnotách a obsahují velké množství inovačních postupů a vynikajících metod;
- připomíná, že je třeba i nadále respektovat příslušný stav decentralizace v jednotlivých členských státech. V mnoha členských státech jsou za školství odpovědné místní a regionální orgány. Proto je důležitá dobrá politická a administrativní spolupráce mezi všemi úrovněmi a rovněž sestavování společných politik. Školství bude nejúspěšněji zlepšeno tehdy, když se na tom budou místní a regionální orgány aktivně podílet a na svém území převzou odpovědnost za jeho rozvoj;
- domnívá se, že se však při tom nesmí zapomínat, že se vzdělání nezískává jen ve školách, ale i v předškolních zařízeních a v mimoškolním životě, např. v rodině, ve volném čase spolu s vrstevníky, v digitálním prostředí nebo prostřednictvím médií. Ti, kdo jsou odpovědní za vzdělání či za politiku mládeže, by se měli pokusit vidět jim svěřené mladé lidi v kontextu jejich životních podmínek, a vzít proto pokud možno v potaz mimoškolní vzdělávací proces a jeho vliv na školní a rovněž neformální vzdělávání;
- konstatuje, že nabídka předškolního vzdělávání je v Evropě z velké části financovaná místními a regionálními orgány a již dlouhá léta neustále rozšiřována a zlepšována, jakkoli je to jen možné. Hodně projektů však bylo a je možné začít uskutečňovat pouze za finanční podpory evropských programů, jako např. podpora mnohojazyčnosti v raném dětství především v pohraničních regionech. Výbor je toho názoru, že podpůrná opatření Evropské unie musí být v takovýchto případech trvalejší, aby se zabránilo tomu, že se dobré projekty kvůli nedostatku financí po několika málo letech zastaví a získané znalosti přijdou nazmar. Pokračování těchto projektů by vyžadovalo finanční podporu EU;
- v tomto ohledu si od nového programu Comenius Regio slibuje, že místní a regionální programy budou mít větší prostor pro rozhodování o tom, z čeho chtějí při podpoře projektů učinit priority;
- nabízí Komisi svoji podporu při spolupráci, kterou ona navrhuje. Znovu zdůrazňuje, že spolupráce musí v první řadě spočívat v bezprostřední výměně zkušeností mezi orgány členských států odpovědnými za oblast vzdělávání.

Zpravodajka: paní KUHN-THEIS (DE/ELS), poslankyně zemského sněmu spolkové země Sársko

Odkaz

Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Zlepšování schopností pro 21. století: agenda pro evropskou spolupráci v oblasti školství

KOM(2008) 425 v konečném znění

POLITICKÁ DOPORUČENÍ

VÝBOR REGIONŮ,

1. vítá sdělení Evropské komise k tématu Zlepšování schopností pro 21. století. Jsou v něm formulovány hlavní výzvy, kterým školské systémy v Evropě čelí. Výbor v zásadě souhlasí s Komisí v její analýze problémů a v závěrech, které z ní vyvozuje. Zejména v plném rozsahu sdílí názor Komise, že investice do mládeže – především v oblasti vzdělání – jsou nejvyšší prioritou;

2. považoval by v této souvislosti za cennou pomoc, kdyby se Komise pokusila řádově odhadnout finanční účast místních a regionálních orgánů vyplývající z provádění jejich návrhů;

3. domnívá se totiž, že k vyřešení problémů, které Komise zjistila, již na mnoha místech směřuje veškeré úsilí nejen členských států, ale i místních a regionálních orgánů. Výbor zejména lituje, že se Komise ve svých úvahách nezabývá přínosem, který místní a regionální orgány díky svým bohatým pravomocem v oblasti vzdělání i díky svým přesným znalostem místní a regionální situace při řešení nadhozených otázek dodávají a budou dále dodávat formou finančních prostředků a odborných poznatků;

4. spatřuje však jednoznačně další potřebu jednat nejen vzhledem ke klíčové roli vzdělání pro hospodářský růst a prosperitu v Evropě, ale i s ohledem na mimořádnou důležitost školního vzdělání v souvislosti s celoživotním učením. V zásadě tedy souhlasí s návrhem posílit evropskou spolupráci v oblasti školství;

5. zároveň zdůrazňuje, že nejvyšším cílem opatření přesahujících vnitrostátní rámec je vytvoření evropské přidané hodnoty. Výbor se proto připojuje k požadavku Komise lépe využívat rozličné školské systémy v Evropě, které jsou založeny na společných hodnotách a obsahují velké množství inovačních postupů a vynikajících metod. To platí zejména pro přístup, který Komise zastává a který spočívá v podporování místních, regionálních i národních orgánů odpovědných za uspořádání a obsah systémů vzdělávání prostřednictvím snazší výměny osvědčených postupů;

6. připomíná, že je třeba i nadále respektovat příslušný stav decentralizace v jednotlivých členských státech. V mnoha členských státech jsou za školství odpovědné místní a regionální orgány. Proto je důležitá dobrá politická a administrativní spolu-

práce mezi všemi úrovněmi a rovněž sestavování společných politik. Školství bude nejlépe zlepšeno tehdy, když se na tom budou místní a regionální orgány aktivně podílet a na svém území převezmou odpovědnost za jeho rozvoj;

7. domnívá se, že pokud se sdělení omezuje na uspořádání evropské spolupráce v oblasti školství, je to oprávněný a vhodný přístup. Nesmí se však při tom zapomínat, že se vzdělání neztváří jen ve školách, ale i v předškolních zařízeních a v mimoškolním životě, např. v rodině, ve volném čase spolu s vrstevníky, v digitálním prostředí nebo prostřednictvím médií. Ti, kdo jsou odpovědní za vzdělání či za politiku mládeže, by se měli pokusit vidět jim svěřené mladé lidi v kontextu jejich životních podmínek, a vzít proto pokud možno v potaz mimoškolní vzdělávací proces a jeho vliv na školní a rovněž neformální vzdělávání;

K tématu „Zaměření na schopnosti“ (kapitola 2)

8. vyzdvihuje postřeh Komise, že o získání schopností rozhodnou studenti v podstatě sami tím, že se budou kriticky zamýšlet na svými učebními cíli, že budou při učení disciplinováni, budou pracovat samostatně i v týmu, vyhledávat informace a v případě potřeby podporu a budou využívat všech možností informačních a komunikačních technologií (viz odstavec 2.3). Právě ve společnosti, v níž je schopnost celoživotního učení stále důležitější, je zcela klíčové „učit se studovat“ a učit se samostatně a tyto schopnosti musí být povzbuzovány jako klíčové dovednosti;

9. považuje proto za důležité, aby školy měly k dispozici jasnou koncepci vzdělávání, což žákům umožní porozumět tomu, jak je vyučování, které navštěvují, strukturováno a co se od nich očekává. U dětí a mládeže by se učení mělo vyznačovat pozitivním očekáváním, přijetím, stimulací a nasměrováním;

10. připojuje se k názoru, že by reforma studijních programů měla vycházet z komplexního přístupu orientovaného na rozvoj dovedností, který předpokládá „plné zapojení učitelů, studentů a ostatních zúčastněných stran“ (odstavec 2.5), přičemž důležité je zejména zapojení osob oprávněných k výchově. Na školský systém by měly být kladeny vysoké nároky, avšak zároveň je třeba si uvědomit, že škola sice může mnohé ovlivnit, ale ve velké míře závisí i na rámcových podmínkách ve společnosti. To lze vykreslit na dvou příkladech: úsilí školy přinese více ovoce,

pokud byl již v rodině a v předškolních zařízeních položen základ pro kladný přístup k učení. Ke konci školní docházky jsou pro motivaci mládeže ke studiu důležité také signály, které vysílá hospodářství a trh práce. Škola sama může tudíž podporovat novou kulturu občanství prostřednictvím:

- vytvoření místní vzdělávací sítě, která by v souladu se zásadou subsidiarity uznala přínos formálních a informálních vzdělávacích zařízení;
- vztahu s kulturními statky, tradicemi a vědeckým a ekonomickým dědictvím místních orgánů;
- sdílení výchovného a vzdělávacího projektu s rodinami, přičemž je třeba uznat jednotlivé úlohy a odlišnosti, ale i přesně stanovit vzájemné povinnosti;

11. v souladu s Komisí považuje za hlavní úkol školy podporu gramotnosti. Některé podpůrné strategie, které Komise uvádí, jsou – zejména v prostředí školy – klasickými úkoly územních orgánů, např. podpora jazykových znalostí v rodinách a zlepšení infrastruktury související s gramotností. I pro rozvoj kladného přístupu k matematice, informatice, přírodním vědám a technice je důležitým faktorem vybavení škol, mediátek a zařízení pro využívání volného času, které většinou financují územními orgány;

12. kromě zvyšování gramotnosti zdůrazňuje i význam rozvoje obratnosti při zacházení s IKT (eLiteracy) ve škole. Tím lze děti a mládež nejlepším možným způsobem připravit na samostatný život a naučit je používat moderní informační technologie, které představují dodatečnou přidanou hodnotu pro jejich vlastní rozvoj i rozvoj celé společnosti;

13. souhlasí s názorem Komise na význam individuálního přístupu ke vzdělávání i záměru, s nímž se provádí hodnocení. Hodnocení by mělo mít výchovný charakter, tedy charakter orientovaný na budoucnost, a jeho cílem by mělo být účinné a individuální utváření dalšího vzdělávání. Hodnocení jsou však často souhrnná, tedy závěrečná, a slouží pouze k zařazení žáka. Výbor v tomto směru spatřuje ještě značnou potřebu zlepšit odbornou přípravu a další vzdělávání učitelů, přičemž k šíření nových poznatků by mohly přispět i evropské programy, a to zejména pokud dokáží proniknout k učitelům připravujícím se na povolání a dále se vzdělávajícím;

14. domnívá se, že formulace třetí odrážky shrnutí kapitoly 2 „přijmout ucelený přístup k rozvoji schopností, který bude zahrnovat studijní programy, studijní materiály, odbornou přípravu ...“ je nešťastně zvolená, neboť postrádá upřesnění, že se zde neuvažuje o harmonizovaném přístupu pro celou Evropu, nýbrž se jedná o pobídku pro členské státy a pro ty, kdo jsou v nich odpovědní za vzdělávání;

15. pohlíží na vzdělávání k podnikatelskému chování a na rozvoj podnikatelského ducha v úzké souvislosti s již výše jmenovanou zásadou, že má být obecně podporován rozvoj v samostatné jedince, kteří budou připraveni převzít sami od sebe iniciativu – a to nejen v hospodářské oblasti, ale i v rámci občanské angažovanosti díky převzetí odpovědnosti za kolektiv. Škola tedy musí rozvíjet kvalitní nabídku vzdělávání pro každého studenta (kapitola 3), vystupovat jako výchovně vzdělávací společenství ze znalostního, kulturního a společenského hlediska a rozvíjet osvojování vědomostí, ale také výchovu k občanství. Stejně důležitá je v tomto ohledu ostatně i úzká spolupráce s místním a regionálním hospodářstvím;

K tématu „Kvalitní vzdělávání pro každého studenta“ (kapitola 3)

16. bezvýhradně se připojuje ke Komisi v její obhajobě lepších možností vzdělávání v raném věku. Výslovně potvrzuje výrok, že „zlepšit poskytování předškolního vzdělávání a rozšířit přístup k němu – to je možná to nejdůležitější, co mohou školské systémy učinit pro zlepšení možností pro všechny a dosažení lisabonských cílů“. V předškolních zařízeních jsou pokládány hlavní základy pozdějších studijních úspěchů v průběhu celé školní docházky. To platí nejen pro děti patřící do znevýhodněných skupin, neboť kvalitní předškolní vzdělávání je ku prospěchu všech. Docházka do předškolních zařízení je první příležitostí zprostředkovat dětem vědomosti. Tato zařízení totiž prostřednictvím sociálně-didaktických opatření již od raného dětství pokládají základy pozitivní socializace a kladného přístupu k angažovanosti, učení a zapojení rodin do vzdělávání svých dětí. Inovační didaktické metody, jež jsou v předškolních zařízeních často využívány, umožňují i řádný rozvoj v následujících fázích vzdělávacího procesu. Výbor však preventivně poukazuje na to, že ani optimální utváření předškolní výchovy nezabavuje učitele, kteří se starají o další průběh vzdělání, jejich odpovědnosti pěstovat a dále rozvíjet v žácích radost z objevování nového a z učení;

17. konstatuje, že nabídka předškolního vzdělávání je v Evropě z velké části financovaná místními a regionálními orgány a již dlouhá léta neustále rozšiřována a zlepšována, jakkoli je to jen možné. Hodně projektů však bylo a je možné začít uskutečňovat pouze za finanční podpory evropských programů, jako např. podpora mnohojazyčnosti v raném dětství především v pohraničních regionech. Výbor je toho názoru, že podpůrná opatření Evropské unie musí být v takovýchto případech trvalejší, aby se zabránilo tomu, že se dobré projekty kvůli nedostatku financí po několika málo letech zastaví a získané znalosti přijdou nazmar. Pokračování těchto projektů by vyžadovalo finanční podporu EU;

18. v tomto ohledu si od nového programu Comenius Regio slibuje, že místní a regionální programy budou mít větší prostor pro rozhodování o tom, z čeho chtějí při podpoře projektů učinit priority;

19. podporuje Komisi v jejím požadavku větší spravedlnosti v systému vzdělávání, nicméně se nemůže připojit k jejím z části příliš málo diferencovaným výrokům o navzájem se lišících řešeních v jednotlivých členských státech. Týká se to například otázky, zda mají být děti rozděleny do škol, které nabízejí kvalitativně rozdílné zakončení školní docházky, záhy nebo až později. Ze studie společnosti McKinsey z roku 2007 ⁽¹⁾ vyplývá, že struktura výuky je pro studijní úspěchy podstatně důležitější než organizace školského systému. Jak Komise na jiném místě svého sdělení (kapitola 4) správně říká, mělo by se tedy pracovat na zlepšování kvality vzdělávání učitelů;

20. považuje za důležité, aby všechny členské státy usilovaly o ještě větší rovnost v přístupu ke školnímu vzdělání. Cílem je, aby měli všichni přístup ke kvalitnímu školnímu vzdělání a aby sociálněekonomické nerovnosti neměly rozhodující vliv na studijní úspěchy;

21. je si vědom toho, že žáci z přistěhovaleckých rodin se ve většině případů potýkají s velmi složitými problémy, a proto vyžadují zvláštní pozornost. V této souvislosti vítá, že Komise předložila zelenou knihu ⁽²⁾ k tomuto tématu, která bude předmětem zvláštního stanoviska Výboru regionů. V této souvislosti je třeba podporovat úsilí škol o integraci dětí a mládeže zahraničního původu a jejich rodin prostřednictvím nabídek mezikulturní výchovy, jež věnují pozornost všem a respektují odlišnosti. Z pochopení základního vztahu mezi jazykem a kulturou vyplývá jednak velký význam studia jazyků, které začíná u znalosti mluveného a psaného jazyka hostitelské země jako prostředku komunikace a navazování vztahů, a jednak zachování jazyka země původu jako uznání identity a projevu respektu a úcty k rozmanitosti;

22. za zcela zásadní úkol školy považuje podporu znevýhodněných žáků, zvyšování jejich sebevědomí, uznání jejich pokroků a jejich nasměrování k úspěchu způsobem, který co nejvíce odpovídá jejich individuálním předpokladům a potřebám. Nesmí se však zapomínat ani na to, že žáci s dobrými předpoklady a zvláštními sklony a nadáním mají také nárok na stimulaci, podporu a výzvy. I to patří ke spravedlivému školskému systému. K nejušlechtlejším a nejtěžším pedagogickým úkolům patří nastavit individuální podporu všech žáků tak, aby nevedla ke společenské nesolidaritě. Je třeba zachovat pocit odpovědnosti každého jednotlivce za celek;

23. podporuje výrazné posílení významu těchto školních i mimoškolních opatření na omezení počtu případů předčasného ukončování školní docházky. Místní a regionální orgány nesou v tomto ohledu velký podíl odpovědnosti a investují značné prostředky. Výbor v této souvislosti chápe vyčlenění zdrojů z evropských strukturálních fondů jako zásadní pomoc,

nicméně by uvítal, kdyby územní orgány připravily další, pokud možno nebyrokratické možnosti přístupu k podpoře z evropských zdrojů;

24. v souvislosti se zmínkou o školách „druhé šance“ připomíná význam druhého studijního oboru nejen pro mládež, nýbrž po celý život. Všem dospělým, ale přirozeně zejména těm, kteří v dětství a mládí mnohé zameškali, musí být poskytnuta možnost se ještě dále rozvíjet;

25. považuje obecný úkol poskytovat nabídky v oblasti vzdělávání žákům se zvláštními vzdělávacími potřebami za neodpovídací. Zprv se individuální potřeby těchto dětí velmi liší a zadruhé se v jednotlivých členských státech výrazně liší systémy speciálního vzdělávání. Obecný cíl pedagogické činnosti musí spočívat ve včasné a flexibilní pomoci žákům, kteří mají potíže s učením nebo adaptací, a to nezávisle na typu školy, kterou navštěvují. Není proto správné omezovat hodnocení kvality speciálního vzdělávání na otázky typu navštěvované školy. Teprve speciální školy umožňují mnohým žákům přístup ke vzdělání. Zejména u dětí s případnou potřebou speciálního vzdělávání je však důležité, aby tato potřeba byla zaznamenána a rozpoznána co nejdříve již během předškolní výchovy, a bylo tak možné začít uplatňovat podpůrné mechanismy. To těmto dětem a jejich rodinám výrazně usnadní přechod do školy;

26. vyzdvihuje význam rozvoje škol pro udržitelnost reforem zahájených v rámci různých systémů vzdělávání. Při tom by měla být prozkoumána i úloha inspekcí ve školách, které by měly usnadňovat a podporovat flexibilitu a inovaci ve školách. V této souvislosti Výbor naléhá na Komisi, aby pečlivě sledovala politiku spolupráce a soudržnosti, která by mohla negativně ovlivnit celkový cíl inovace a podnikavosti na úrovni škol, pokud se stane prostředkem standardizace. Výbor považuje rozvoj škol za téma, u něž mohou nejen členské státy, ale také místní a regionální orgány a samotné školy těžit z výměny zkušeností, a uznává, že evropské programy, zejména Comenius a dřívější ARION, byly v tomto směru velmi užitečné a jsou dodnes;

27. potvrzuje názor Rady ⁽³⁾, že by se ze škol měla vyvinout „vzdělávací společenství“, která budou hodnotit sama sebe, vytvářet si nové cíle a současně se zapojí do vzdělávací politiky místních orgánů, případně v souladu s ústavněprávními předpisy jednotlivých členských států, a přispějí k jejímu vypracování. To zahrnuje rozšíření nabídky trvalého vzdělávání a rozvoje pro učitele. V této souvislosti Výbor vítá, že školy a učitelé udržují dobré kontakty se společenstvím ve svém bezprostředním okolí. Podle jeho mínění je místní a regionální úroveň pro pozitivní rozvoj školy rozhodující;

⁽¹⁾ Michael Barber, Mona Mourshed: „How the world's best-performing school systems come out on top“ [Jak se nejlepší školské systémy světa dostávají do čela], McKinsey & Company, září 2007.

⁽²⁾ KOM(2008) 423.

⁽³⁾ Úř. věst. C 300, 12.12.2007, s. 7.

K tématu „Učitelé a zaměstnanci škol“ (kapitola 4)

28. dává Komisi za pravdu v tom, že učitelé mají klíčový význam pro dosažení lisabonských cílů. Z pedagogického i odborného hlediska vysoce kvalitní počáteční vzdělávání s integrovanými praktickými stážemi má podle něj prvořadý význam;

29. požaduje větší mobilitu učitelů připravujících se na povolání a dále se vzdělávajících učitelů. Od učitelů, kteří své zkušenosti nasbírali v jiných evropských zemích, lze očekávat, že svým žákům mohou názorně zprostředkovat rozmanitost evropských tradic a kultur, ale i uznávání společných hodnot;

30. spatřuje další aspekty, které by při vzdělávání, dalším vzdělávání a odborné přípravě učitelů měly být zohledněny. Jedná se např. o změnu způsobu učení v důsledku používání internetu a s tím spojených inovací, a proto se musí změnit představa o učitelích i jejich představa o sobě. Nezbytná je flexibilita: učitelé musí včas rozpoznat tendence ve vzdělávání a zabývat se změnami v oblasti vzdělávání. Učitelé, sociální pracovníci, pracovníci věnující se mládeži a mnoho dalších pracovníků ve školství musí spolupracovat a snažit se porozumět pracovnímu světu druhých. Týmová práce by měla být ústředním tématem ve vzdělávání, dalším vzdělávání a odborné přípravě. Stejně důležité je i vytváření sítí a spolupráce s kolegy z jiných škol;

31. navrhuje zabývat se rovněž úlohou doplňkových, popř. i semiprofesionálních činností. V některých regionech tak např. byla zřízena funkce studijního poradce (*learning coach*), aby bylo možné se věnovat individuálním potřebám konkrétních studujících. To je možná model, kterým by se mohly nechat inspirovat další školské systémy;

32. domnívá se, že návrh Komise na zlepšení náboru pracovníků je otázkou, která si zaslouží pozornost. Cílený nábor kvali-

fikovaných uchazečů a jejich neustálé vzdělávání po celou dobu jejich profesní dráhy, o němž Komise hovoří v odstavci 4.4, považuje Výbor za správný přístup;

33. souhlasí s Komisí v tom, že nároky na osoby pověřené vedením školy nesmírně vzrostly. Místní a regionální orgány to rozpoznaly a ve snaze získat pro tyto funkce kompetentní osoby usilují o to, aby se školy staly atraktivními pracovišti i pro ředitele;

34. považuje za důležité, aby byla v rámci další spolupráce vedena obecná diskuse o roli, úkolech a schopnostech ředitelů. V této souvislosti je také důležité, aby probíhala výměna osvědčených postupů týkajících se přijímání ředitelů;

K závěrům návrhu Komise (kapitola 5)

35. nabízí Komisi svoji podporu při spolupráci, kterou ona navrhuje. Znovu zdůrazňuje, že spolupráce musí v první řadě spočívat v bezprostřední výměně zkušeností mezi orgány členských států odpovědnými za oblast vzdělávání. Výbor se domnívá, že je při tom doopravdy nutné se zaměřit na zvyšování gramotnosti, rozšiřování přístupu k předškolnímu vzdělávání a zintenzivnění vzdělávání učitelů, jak Komise v závěru navrhuje. Vyzývá ke zvýšení a usnadnění možností podporovat šíření a zkoušení postupů, které se v obcích a regionech osvědčily, z prostředků EU, přičemž je vždy třeba dodržovat zásadu, že přenos modelů z jednoho regionu do druhého musí z důvodu odlišných kulturních a sociálních podmínek probíhat velmi obezřetně a v každém případě k němu smí docházet pouze na základě vědomého rozhodnutí a s výslovným souhlasem;

36. děkuje Komisi za podněty, které sdělení obsahuje, a žádá ji, aby výše učiněné připomínky vzala v dalším průběhu diskuse v potaz.

V Bruselu dne 27. listopadu 2008

předseda

Výboru regionů

Luc VAN DEN BRANDE